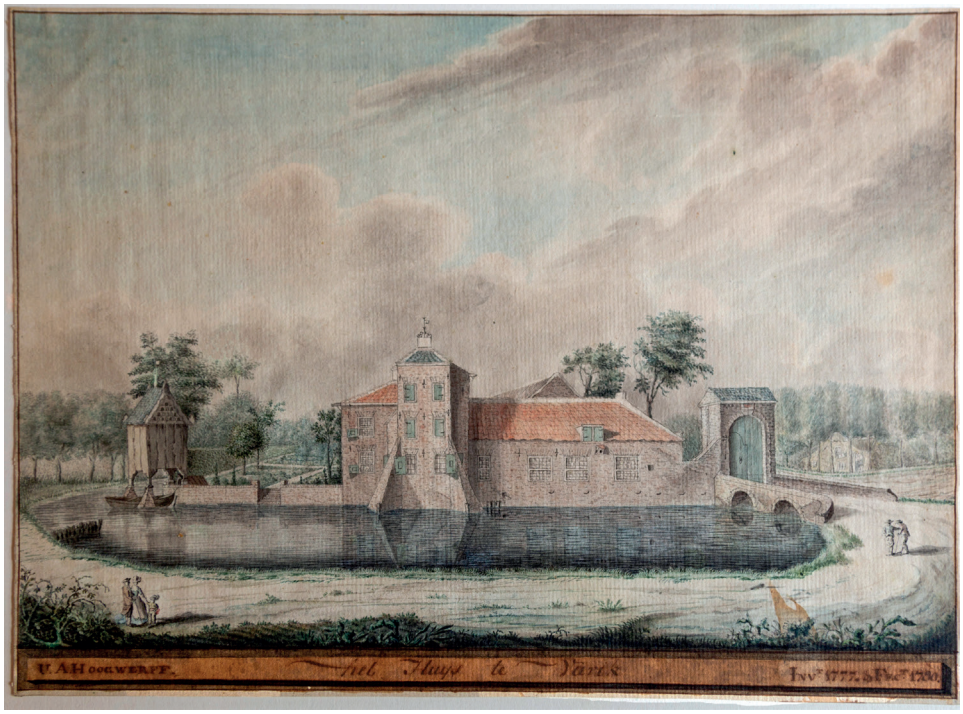
De Dikke Toren

In een bundel oorkonden uit 968 tot 971 is een oorkonde met de vermelding van de plaats Feldrike.
In die oorkonde schenkt Keizer Otto I aan een zekere graaf Widergeld een 'curtis' (een hof) in eigendom, die de naam Feldrike draagt.: "Otto... imperator augustus" schenkt "in comitatu Ansfridi comitis..... curtam Feldrike" aan "comite....Uuidergeld" met een kerk, hoven, gebouwen, horigen, bebouwd en onbebouwd land, akkers, velden, weiden, bossen, wateren, molens, roerende en onroerende goederen.

Deze curtis of hof is waarschijnlijk de voorloper van het latere kasteel van Varik. Dat vlakbij de molen aan de dijk stond.
De molen was een houten wipmolen en stond oorspronkelijk ook op de dijk, maar is in 1865 geheel afgebrand en twee jaar later meer landinwaarts opnieuw gebouwd van steen als stellingmolen.

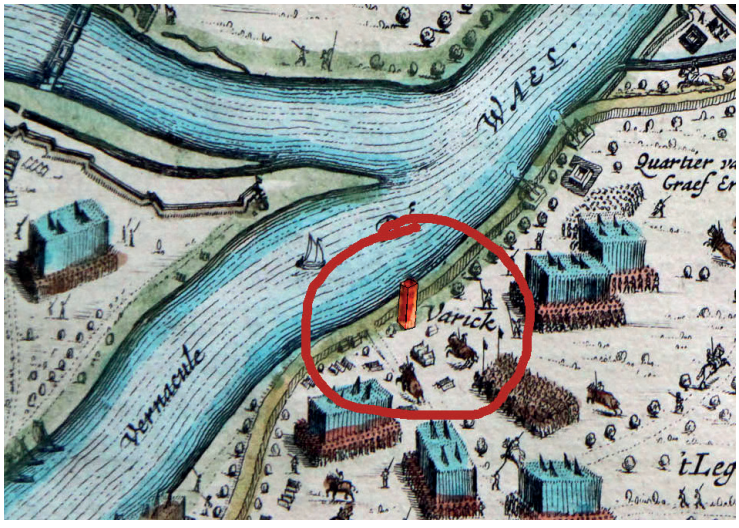

En de kerk is waarschijnlijk een kerk die op de plaats van de huidige Dikke toren met kerk stond.
Rond die kerk was het centrum van het dorp gelegen.

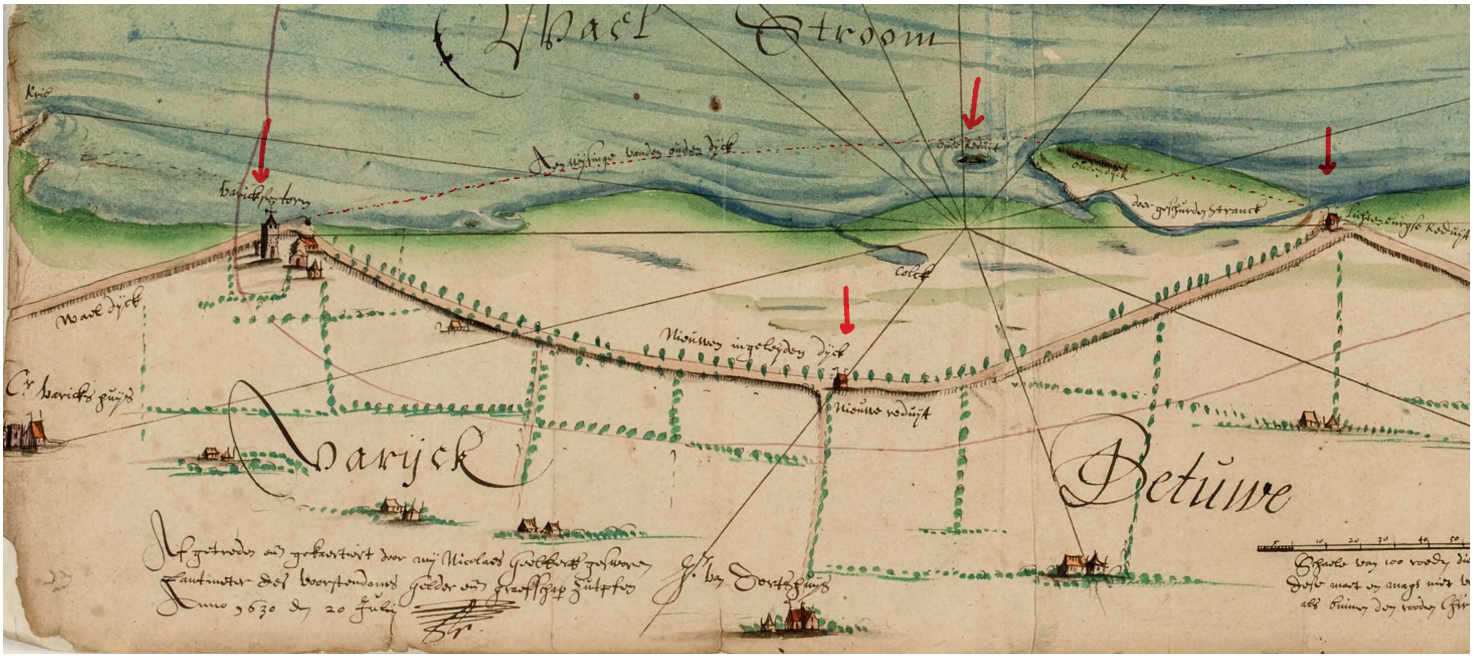
De huidig toren dateert waarschijnlijk uit ongeveer 1250. Hij bestaat uit drie geledingen. Het onderste deel bestaat uit tufsteen dat uit de Eifel in Duitsland komt. Dat werd per schip hier aangevoerd. Na 1200 nam het gebruik van tufsteen af en gebruikte men meer bakstenen.
Het tweede gedeelte bestaat uit afwisselend lagen tufsteen en lagen baksteen. Ook wel speklagen genoemd. Dit gedeelte zal rond 1400 gebouwd zijn
Het bovenste gedeelte is alleen baksteen, vermoedelijk tegen 1500 gebouwd.

Een oude kaart uit 1599 laat de belegering van Zaltbommel zien door de troepen van de Prins van Oranje tijdens de Tachtigjarige Oorlog.
Ook op de noordelijke oever van de Waal waren troepen gelegerd.
Van Varik is de toren afgebeeld zonder spits en zonder schip.

Misschien gold de toren als oriëntatiepunt en was het niet nodig het schip bij de kerk af te beelden. Maar andere kerken zijn wel volledig weergegeven. Wijst dit soms op oorlogsschade? De toren zal ook wel als redoute hebben gefungeerd. Een **redoute of reduijt** was een wachttoren die Maurits gebruikte om in de winter het zuiden in de gaten te houden, zodat zijn leger in de winterkwartieren konden uitrusten. In Varik stonden nog drie redoutes. Op deze kaart uit 1630 zie je de redoutes met pijlen aangegeven. Eén redoute stond aan de oude dijk die wat verder dan de huidige dijk liep. Dat was de oude reduijt die in die tijd al verdwenen was. Boven aan de Grotestraat stond de nieuwe reduijt. En richting Heesselt had je de Lugtenburgh reduijt.
We zien hier trouwens wel dat de toren een spitsdak heeft.

Dat het centrum van het dorp zo rond de kerk moet hebben gelegen zien we nog aan het feit dat daar ook de school was en rechts daarvan en huis dat als café een winkel dienst deed. Op oude tekeningen zie je het uithangbord van een herberg. Ook, op wat nu buitendijks is, stonden huizen. Bij de dijkverzwaring in 1995 kwamen bij graafwerkzaamheden aan de buitenkant van de dijk ineens gewelven tevoorschijn. Dus nog een teken dat de bebouwing verder ging dan de huidige dijk. Overstromingen kunnen ervoor gezorgd hebben dat in de middeleeuwen de dijk meer naar binnen is gelegd. Zoals hierboven ook te zien is dat een deel van de dijk vroeger dichter bij de rivier lag.

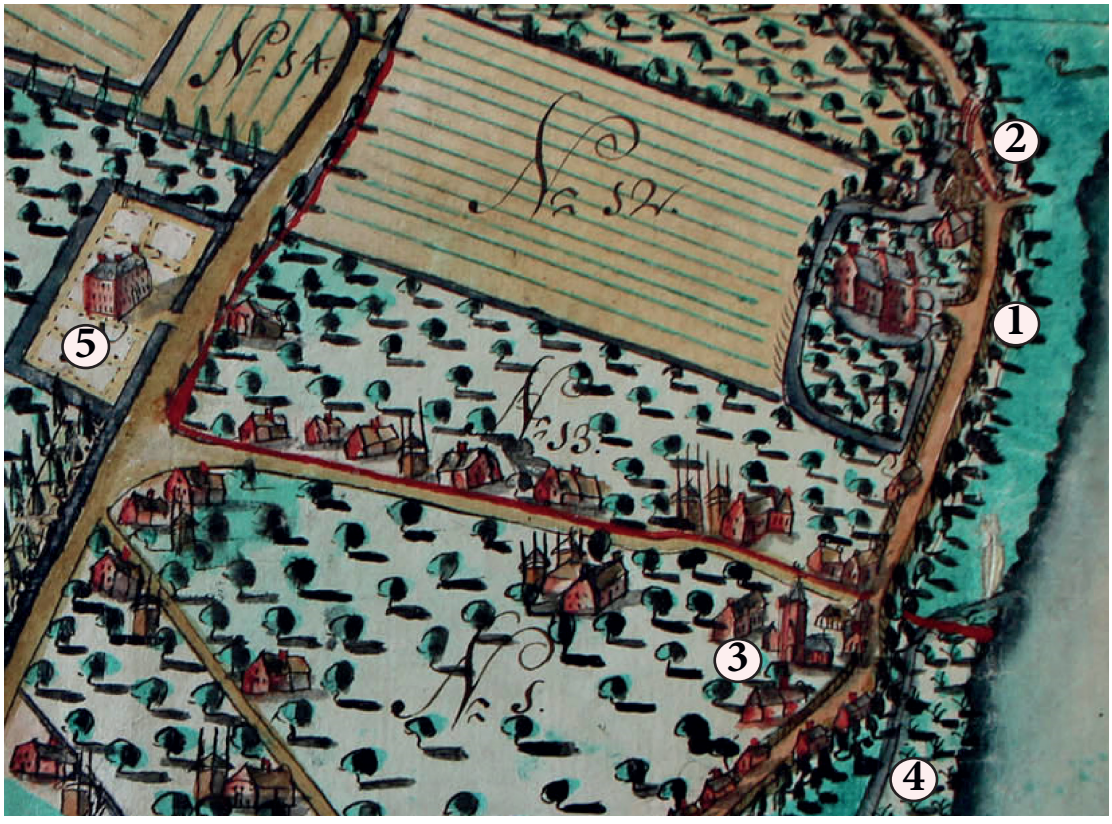
De bevolking van Varik op zoek naar oudheden aan de Waalbandijk. Foto: Raphaël Drent

Muurresten in dijk Varik raadselachtig

Op deze ets uit 1795 van Paul van Lienden zien we ook een dorpstafereeltje bij de kerk.
De toren heeft hier bovenop een vierzijdige helm.

Een kaart uit 1715 van het kapittel St. Marie te Utrecht die de rechten had over de tienden van het dorp Varik. Varik betaalde dus aan het kapittel belasting.
We zien op deze kaart:
1. Het kasteel met buiten- en binnengracht.
2. De molen stond nog op de dijk.
3. We zien de toren met spits en schip.
4. En we zien buitendijks nog in blauw-grijs de oude dijk lopen.
5. We zien links nog huize Boschstein waar nu Louis Ruissen woont. Daar woonde de heer Spillenaar.

Het kasteel heeft natuurlijk een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van deze kerk.
Het dagelijks leven van de middeleeuwer was helemaal doordrenkt van het geloof. Voor heel wat mensen was het niet voldoende om gewoon als christen te leven. Zij wilden hun leven helemaal aan Christus wijden en verkozen daarom het kloosterleven. Mensen van adel bouwden altijd een kerk of kapel in de buurt waar ze konden bidden.
De familie Van Varick /Vauderich / Vanderick zoals ze door de eeuwen gespeld zijn, waren ook heel gelovig. Vele jongemannen Van Varick werden tot priester gewijd in Utrecht.
Ook waren er onder de kloosterzusters Mariënschoot te Zennewijnen vrouwen met de naam Van Varick.
Hier rechts zien we een afbeelding op een pilaar in een kerk in Utrecht van Willem van Varick die rond 1560 kanunnik was in Utrecht met de adelijke kwartieren (wapenschilden) van zijn ouders.

Hierboven de 4 wapens van Van Varick, Van de Poll, De Cocq van Delwijnen-Bruechem, Van Strijen-Van Zevenbergen

Verder staan er drie Van Varick's vermeld op de grafsteen die afkomstig is uit het klooster in Zennewijnen en die nu is ingemetseld in de muur van de oude toren in Varik. Eén naam is door slijtage niet meer leesbaar.

Op deze steen is te lezen:

S[EPULTURE Ā°…] STERF
IŌCFROV LUTGART VĀ VARICK
SUBPRIORSE TOT SĪWERDE
Ā° … STE[RF XX] VĀ VARICK
VROU TOT SĪWERDE
Ā°… STERF IŌFROV CLAER VĀ
VARICK

De naam Sīwerde staat voor Sin-weerde of Zenne-weerd. Dit was een andere naam voor Zennewijnen.

Sepulture= grafplaats
Jonkvrouw **Lutgart van Varick** Subpriorin in het klooster van Zennewijnen stierf in het jaar ...?
Evenals Juffrouw **Claer van Varick**.
De derde naam is onleesbaar.

En op de hoeken ook weer de kwartieren van haar ouders. Dezelfde als van Willem hiervoor genoemd. Alleen links- en rechtsonder zijn verwisseld om de een of andere reden.

In een oorkonde van: 1310 december 28 (uit het oorkondeboek van Sloet) saat:

Hilde, weduwe van Dirk Gude van Hemert, haar dochter Mechteld en haar zonen Rudolf, Arnold en Walter verkopen ten overstaan van schepenen van Zaltbommel een erf gelegen te Ophemert aan Gozewijn van Varik ten behoeve van Maria, non van Zennewijnen; Gozewijn van Varik geeft namens Maria het betrokken erf vervolgens tegen een jaarlijkse erfcijns terug aan Hilde en haar kinderen onder beding, dat na het overlijden van Maria het klooster van Zennewijnen de cijns zal ontvangen.

(De cijns of tijns is een aan onroerend goed gerelateerde jaarlijkse betaling aan de grondheer.)

De zegel van Gozewijn van Varick

IV. Nonnen van Zennewijnen.

Machtildis / Remburgis . . . . . vóór 1273.
Bertha (Beatrix?), *priorissa* . . . . . 1273.
Jutta, filia Johannis Lupi, militis . . . . . 1277—1309.
Mechtildis de Zoraten . . . . . 1278.
Helewides . . . . . 1278.
Christina Pape van den Bosch . . . . . 1301.
Maria de Vaudric (Varik) . . . . . 1311.
Mechteld van Beesde . . . . . 1328.
Mechtildis de Trajecto . . . . . 1340—1384.
Beatris van Hermalen . . . . . 1340—1357.
Eefza de Zulekem [1]) . . . . . omtrent 1340.
Oda de Zulekem . . . . . 1343.
Gertrudis de Dordraco . . . . . 1343.
Gertrudis, *priorissa* (misschien dezelfde) . . . . . 1351.
Ysenbeel van Aernhem . . . . . 1351.
Als *priorin* . . . . . 1359—1370.
Christina de Vauderic (Varik) . . . . . 1353.
Mechteldis de Vauderic (Varik) . . . . . 1353.

Hierboven nog wat nonnen Van Varick in het klooster van Zennewijnen, waaronder Maria in 1311 die waarschijnlijk bedoeld wordt in de oorkonde hierboven

Aleijt van Zoelen, *peiorinne* . . . . . 1469.
Mechtelt van Vaurick (Varik) . . . . . 1481.
Hylwer Hollen . . . . . 1483—1484.
Aernt Borchgreve . . . . . 1484.
Joffer van Rutenborch . . . . . 1484.
Margriet van Drongelen, *priorinne* . . . . . 1486.
Dirck van Malborch . . . . . 1490—1521.
Margriet van Varick . . . . . 1518.
Als *priorin* . . . . . 1556.
Hermanna van den Staede en hare nicht, Juff. Aller. 1526.
Elizabeth van Werdenberch, *priorinne* . . . . . 1547.

De vroegste pastoor van de Varikse kerk die bekend is, was ene Frederic in 1357. Hierbij is geen achternaam genoemd, maar misschien is het dezelfde die in de volgende oorkonde wordt genoemd.

Later wordt in een oorkonde uit 1394 Vrederic Vinc genoemd . In die oorkonde (hieronder afegebeeld) staat:

Wij Vrederic Vinc, cureyt der kerken van Vauderic, Jacop van Vauderic, Jan heren Goessens bastaardzoen van Vauderic kercmeysters der voerseyder kerken, Steesken van Mauderic ende Heynric van Vauderic bekennen voer ons, voer alle onse ghebuere ende voer alle onse nacomelingen van Vauderic dat her Vrederic Maolyaert deken tot Boemel ghededinghet heeft tusschen den deken ende capittel der kerken van Sinte Marie en 't Utrecht aen die een zide ende tusschen den kerkmeysters ende den ghemenen ghebueren van Vauderic, rorende van den choer der kerken van Vauderic voerscr. ……. Enz

In deze oorkonde van 10 oktober 1394, bekennen de pastoor Vinc van Varik, de kerkmeesters en enkele parochieleden, dat Frederik Moliart, de deken van Zaltbommel, de geschillen tussen hen en het kapittel te Utrecht heeft bijgelegd.
Het geschil ging over de bouw en het onderhoud van het koor van de kerk te Varik.
Het verleden werd beschouwd als vereffend en dat in de toekomst het kapittel aan de kerkmeesters elk jaar met Pasen 3 lood zilver zal uitkeren.
Daarmee neemt de parochie genoegen.

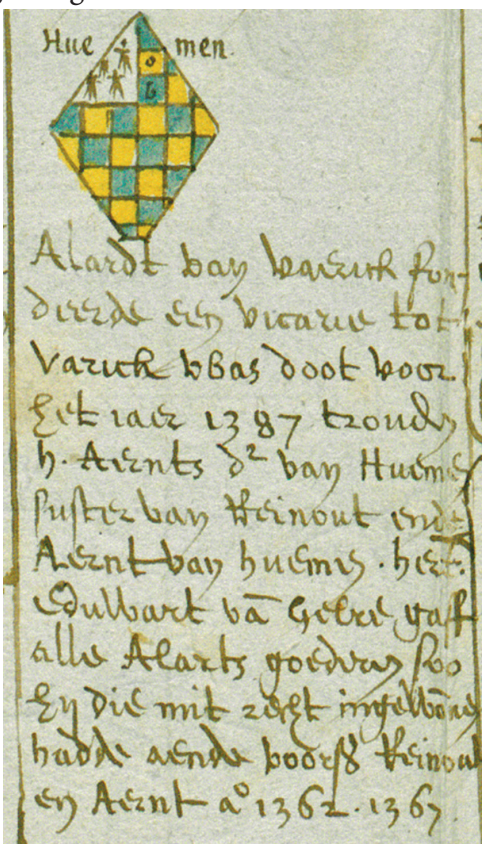

Hieruit blijkt dat toen ook al de kerk en het koor aan verbouwing/ verbetering toe was.
Maar dat er niet genoeg geld was.

De zegel van Jacop van Varick zat o.a. ook aan die brief

Toch gaat er op 13 mei 1401 weer een brief naar het Kapittel St. marie *wegens een achterstal van 20 goede guldens krachtens vroegere overeenkomst.* Zij hopen dat het Kapittel nu wel de jaarlijkse drie pond zilver trouw zullen betalen! Wat later blijkt dat dat nog steeds niet gebeurd is en er weer briefwisseling nodig is.

Hiernaast zien we dat Allardt van Varick een vicarie fondeerde in Varik.
Hij was vóór 1387 overleden en getrouwd met Mechtilde van Huemen

Oorspronkelijk was de vicarie in de Middeleeuwen een afgezonderd vermogen waarvan de opbrengst bestemd was voor het levensonderhoud van een priester. Deze vicaris moest daarvoor aan een bepaald altaar een of meer heilige missen opdragen, in gebeden bepaalde personen gedenken en eventueel nog andere, in de stichtingsbrief opgedragen, taken uitvoeren.

Brieven aan het kwartier van Nijmegen

Hieronder zijn enekele brieven die betrekking hebben op de geschiedenis van deze kerk en Dikke Toren Er was blijkbaar een onderlinge strijd tussen twee pastoors, wie de pastoor van Varik mocht zijn.

23 april 1547: "Brief van het hof aan Johan Huijghmans, pastoor te Bruchem. Hij moet 10 juni te Arnhem komen om: *aan te hooren den sententie (uitspraak) tusschen hem en Matthijs Moliart over de pastorie van Varick*."

30 juli 1547: "Brief van den Stadhouder aan den ambtman Henrick de Ruyter begeleidende een request (verzoek) van Matthijs Moliart.
Naar aanleiding daarvan wordt hem gelast krachtens de door Moliart verlangde sententie hem te handhaven in het bezit der Kerk van Varik en aan de naburen van Varik te gelasten hem als hun pastoor te erkennen en aan niemand anders iets te betalen."

Blijkbaar had dat niet geholpen want 2 jaar later komt dezelfde vraag weer naar voren.
15 juli 1549: "Brief van den Stadhouder aan den ambtman Henrick de Ruyter begeleidende een request van Matthijs Moliart. Naar aanleiding daarvan wordt hem gelast krachtens de door Moliart verlangde sententie hem te handhaven in het bezit der Kerk van Varik en aan de naburen van Varik te gelasten hem als hun pastoor te erkennen en aan niemand anders iets te betalen."

15 juli 1549: "Brief van den Stadhouder aan Schouten, buurmeesters en naburen van Varik, Heesselt, Malsen, Deil, Rumpt, Gellicum en Neerijnen, met last om aan het kapittel van St. Maria te Utrecht geen hinderpalen in de weg te leggen bij de verkooping van tienden enz."

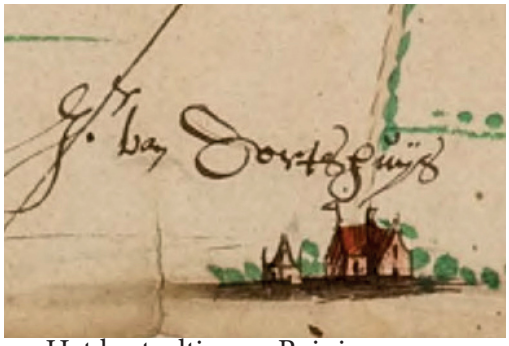
De tachtig-jarige oorlog is net begonnen (1558-1648) en dat brengt kosten met zich mee, waar niet iedereen aan wil meebetalen blijkt hier.
26 juni 1570: "Brief van het hof aan den ambtman van Bommel enz. De Schouten van Driel, Heerewaarden, Hellouw, Haaften, Ophemert, Varik, Wadenoijen en Drumpt zijn in gebreke gebleven aan den vorigen ambtman de contributie hunner dorpen voor de fortificatie van Arnhem te betalen. Hun moet gelast worden binnen 14 dagen te betalen of na cuperatie van dien termijn zich te Arnhem in het huis van wijlen Johan Naigel in de Koningstraat in gijzeling te begeven."

10 juli 1598: "Brief van het Hof aan Reijner van Dort, heer van Varik, c.s., door den landdag gecommitteerd tot het maken van een staat der geestelijke goederen, met verzoek om tegen 17 juli te Arnhem te verschijnen tot het ontvangen hunner commissie en instructie."

14 oktober 1598: "Brief van het Hof aan Reyner van Dort, heer van Varik. Naar aanleiding van een request van den momber wordt hem gelast van zijn usurpatie der vrijheerlijkheid af te zien óf zijn recht daarop te bewijzen." (momber = voogd) (usurpatie = onrechtmatig bezit)

Van katholiek naar Protestant

Na de beeldenstorm in 1566 werden het voor de katholieke kerk roerige tijden. De kerk met dikke toren ging over in reformatorische handen. De spanningen tussen Katholieken en Protestanten zijn soms groot. De katholieken mogen geen dienst houden.

Het kasteeltje van Reinier van Dordt op de hoek van de Walgtsestaat en de Weiweg. Hier wordt het genoemd als Jonkheer van Dortshuijs.
Het kasteel heette de Honswinkel

Op de Hondswinkel in Varik woont **Reyner van Dort**, Heer van Varick. Deze Reyner en de rest van de familie Van Dort zijn voor de Katholieke kerk in Varik heel belangrijk geweest.
In de roerige reformatietijd komt de priester Jan Hendricks, in 1553 tot priester gewijd, naar Varik.
Daar verkondigt hij de rooms katholieke leer in de kelder van het kasteel de Honswinkel.
In 1577 bezetten de geuzen het gehele rivierengebied. Dat betekent dat ook de reformatie in Varik een feit is. In deze tijd is het dus moeilijk om een katholiek priester te krijgen.

In het bekende boek van pastoor Staverman getiteld: "Hungerige und Durstige schapen der coyen Christi" vinden we de volgende tekst:
Reyner schrijft op 24 maart 1585 een brief naar Lambertus van der Burch, deken van het Kapittel St. Marie te Utrecht, waarin hij verzoekt:

> *"Güetliger walmeinong sall uwer Ehrw: Edelh: L. ick niet bergen, welcker gestallt nu drie ofte vier jar langk, der pastorie to Varick in Tylerwerdt, doert affsterven desz werdigen Herrn Gerrit van Büeren gevaceertt und ledig getsan hefft, vorwal ick nochtantz mit mynen undersaten duckmal an U.Ern.Ed. und L. versocht und vründtlick van Godtz wegen begertt hebb, um sich to verwerdigen uns (als hungerige und dorstige schapen de coyen Christi) mitt einem guden herder to versien und to besoergen, und tselvige tott noch to nyet verworven hebbe."*

Maria van Dordt getrouwd met Johan van Stepraedt wonende in kasteel Doddendael bij Doornik

Hij vraagt hier dus aan het kapittel om een pastoor te benoemen in Varik waar al 3 à 4 jaar een vacature is. Hij wil geen pastoor die ongeschikt is voor zijn ambt, zoals er maar al te veel rondlopen: drinkebroers en schuinsmarcheerders, „ungelerde und famoese personen" (ongeletterde en geruchtmakende personen).

Zijn dochter Maria van Dordt is getrouwd met Johan van Stepraedt zij hebben kasteel Doddendaal en ook daar houden zij diensten in de kelder. Maria en haar dochters schenken in 1637 toch een bronzen luidklok aan de dikke toren, hoewel in die kerk inmiddels gereformeerde diensten worden gehouden. Maar de klok is natuurlijk bedoeld voor alle dorpelingen, van welke religie ook.
Deze klok had een diameter van 81 cm en woog 350 kg. Op de klok stond "*Tot Doddendael in Doornik in Varick. Ter eren Godes is de klock bestelt by vroy Maria van Dordt vrouwe van Stepraedt Anno 1637 neffens hare dochters ioffouwen Catharina ende Reynera*".

Op de benedenrand stond geschreven:
"*Derck van der Horst Peter van Trier Jan Philipsen me fecit. Jonckheer Johan van Dorth ende Hendrick van der Horst daartoe den clepel gegheven.*"

Wat ook opvallend is, is dat Jonkheer Reiner van Dordt toch in de hervormde kerk begraven is.
Zijn grafsteen werd bij de restauratie in de jaren negentig van de 20e eeuw gevonden onder de vloer van de toren.

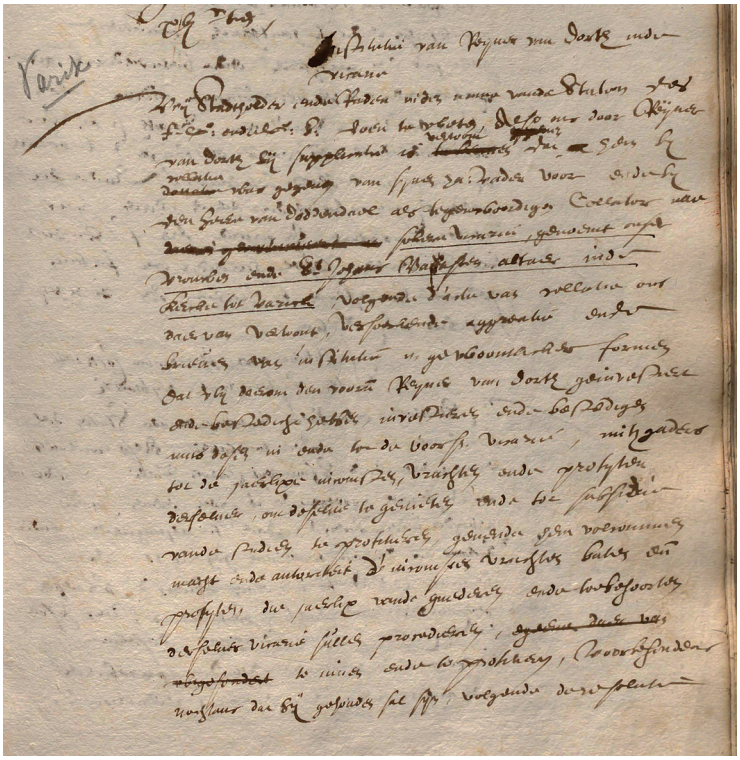
De steen vermeldt:

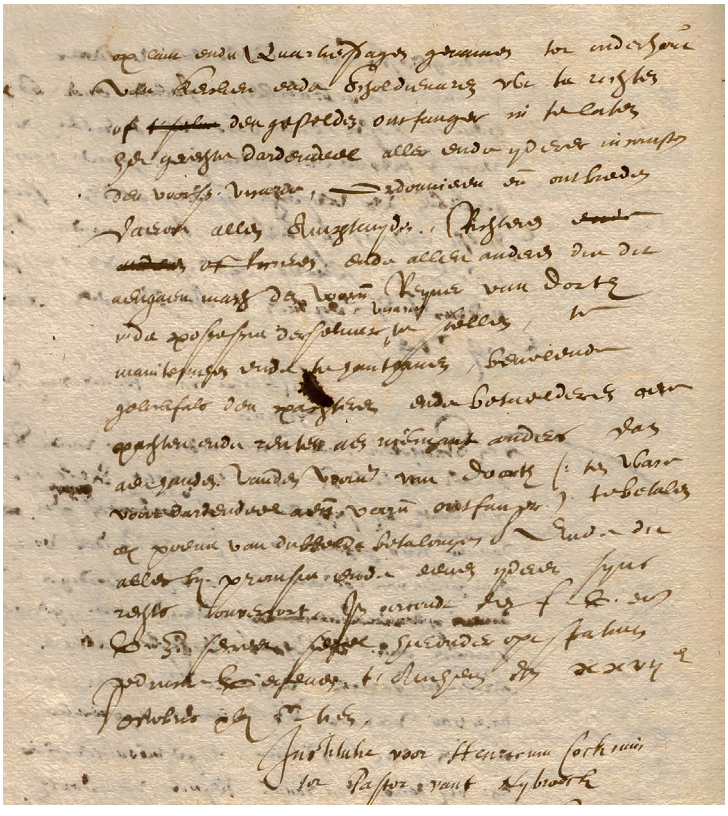
HIER LEYT BEGRAVEN JONKER [REIN-] DER VAN DORT. STERFF DEN XVIII FEBREWARIE ANNO 1636

Na zijn dood zet ook zijn zoon Frans van Dordt de familietraditie voort.

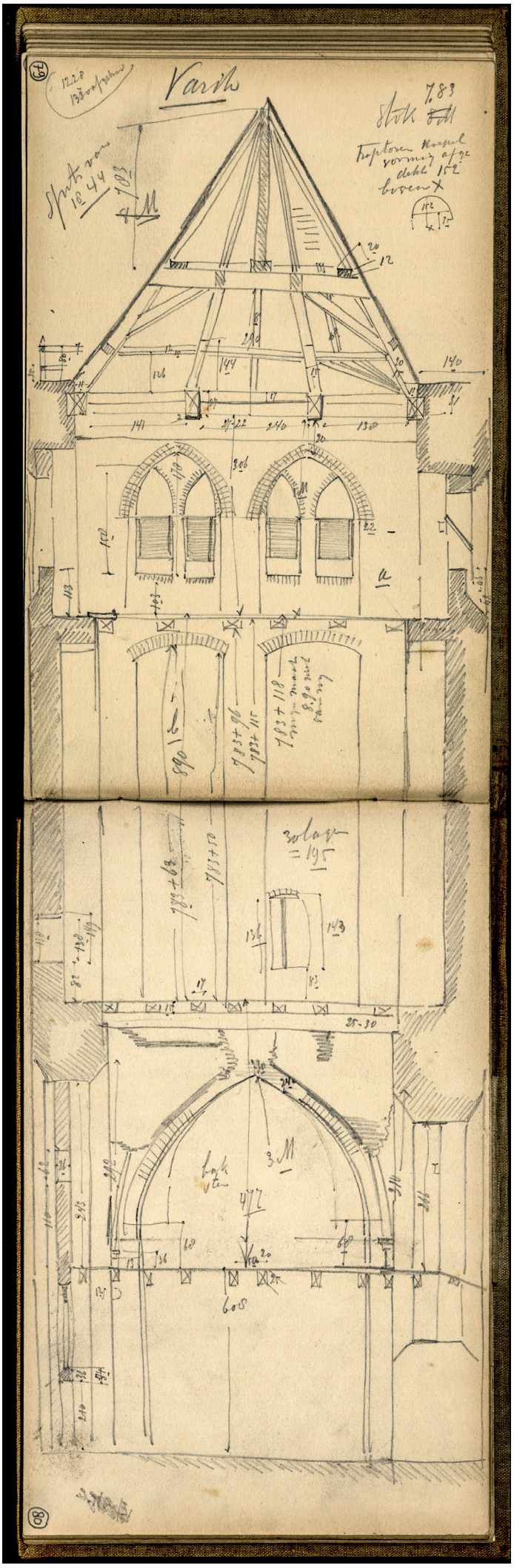
Hiernaast een brief van Reyner van Dort waarin staat dat hij een vicarie met een altaar van Johannes de Doper wil hebben in de Kerk van Varick waar pastoor Nijbroeck de mis houdt.

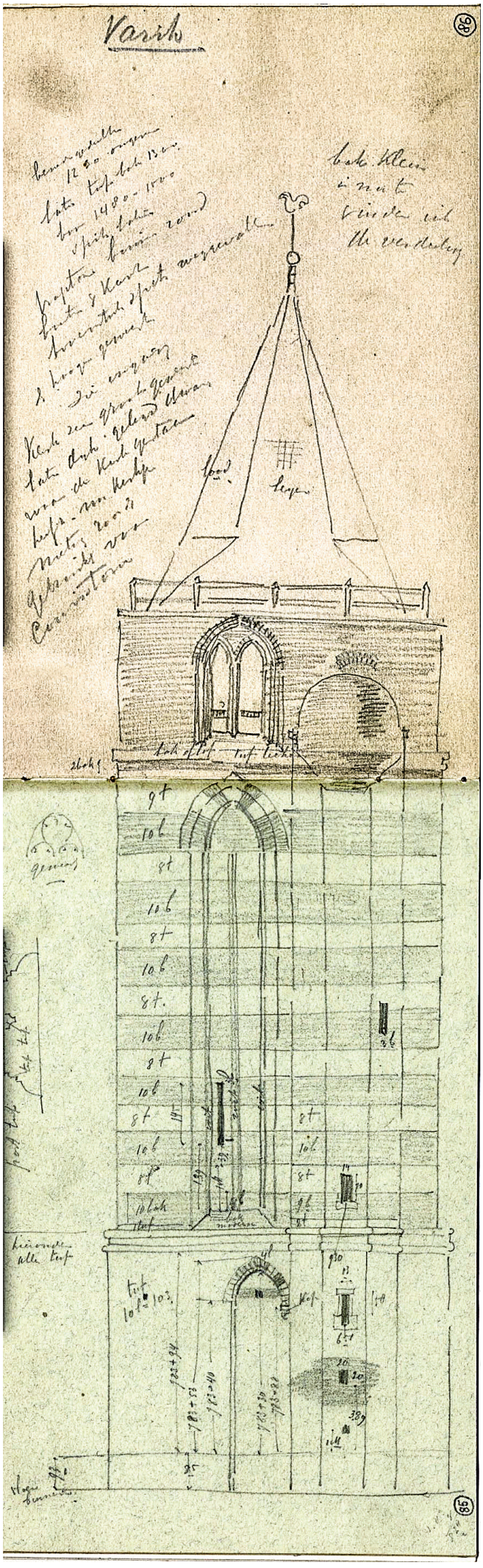

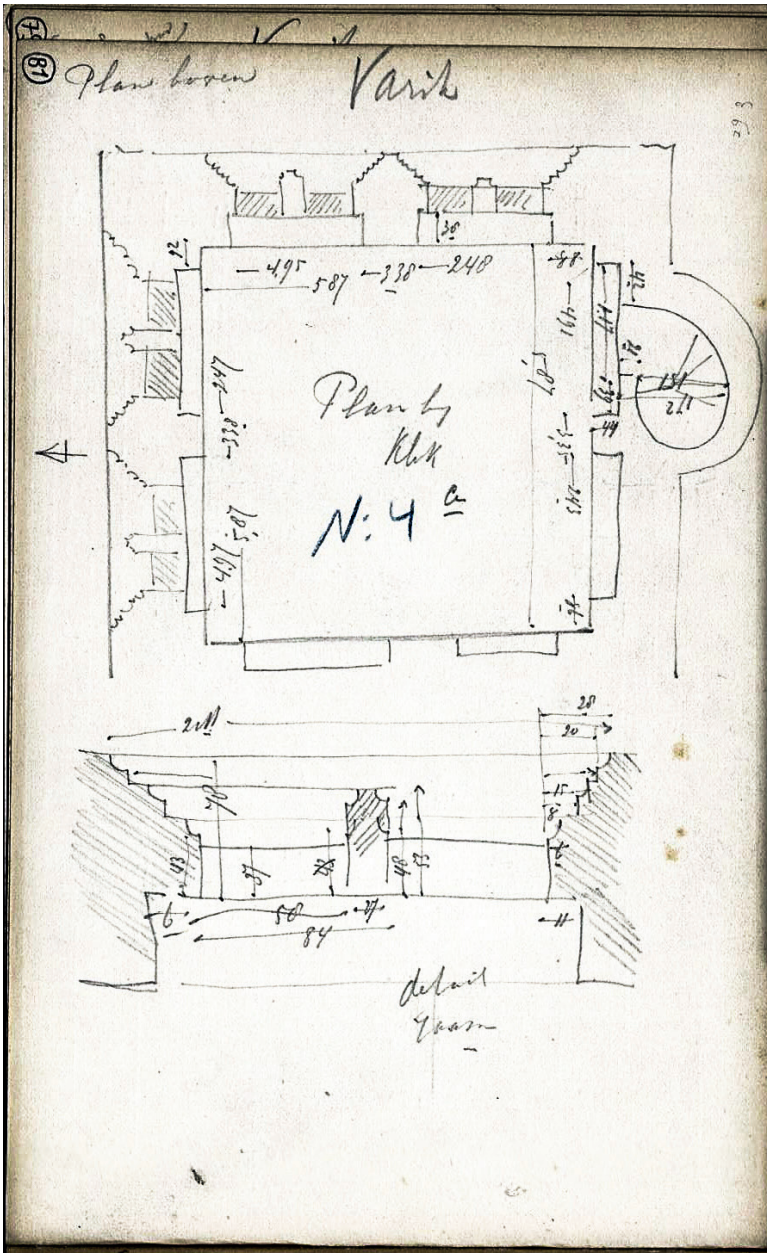

Hieronder de kadastrale kaart uit1830 met de plattegrond van de kerk

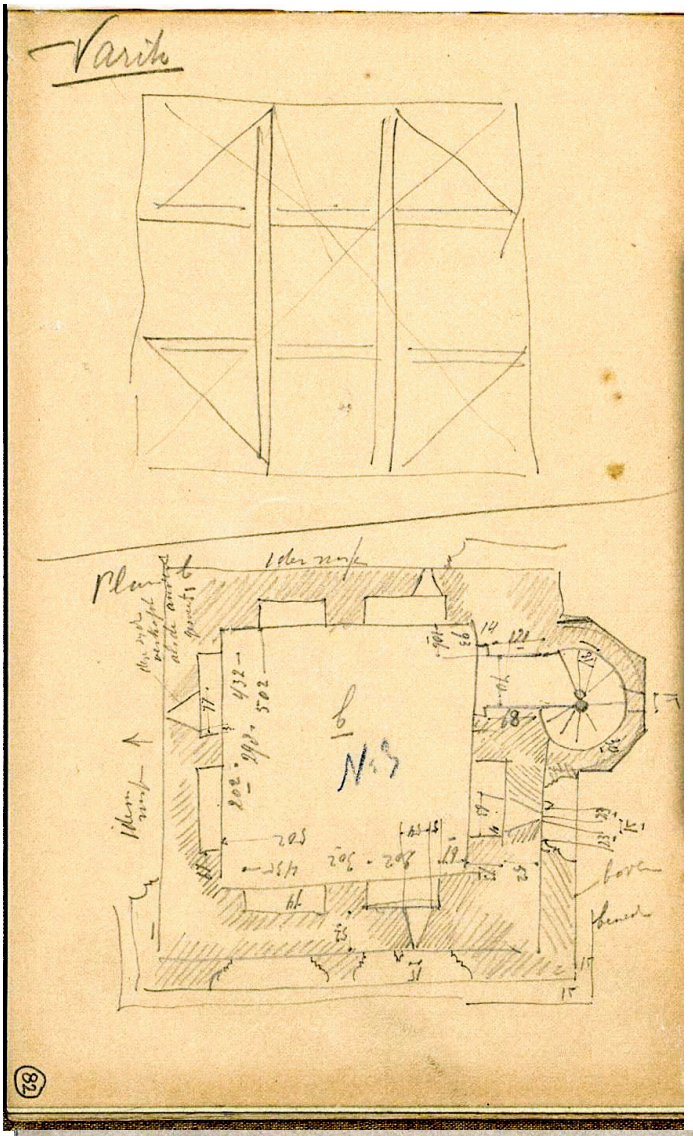

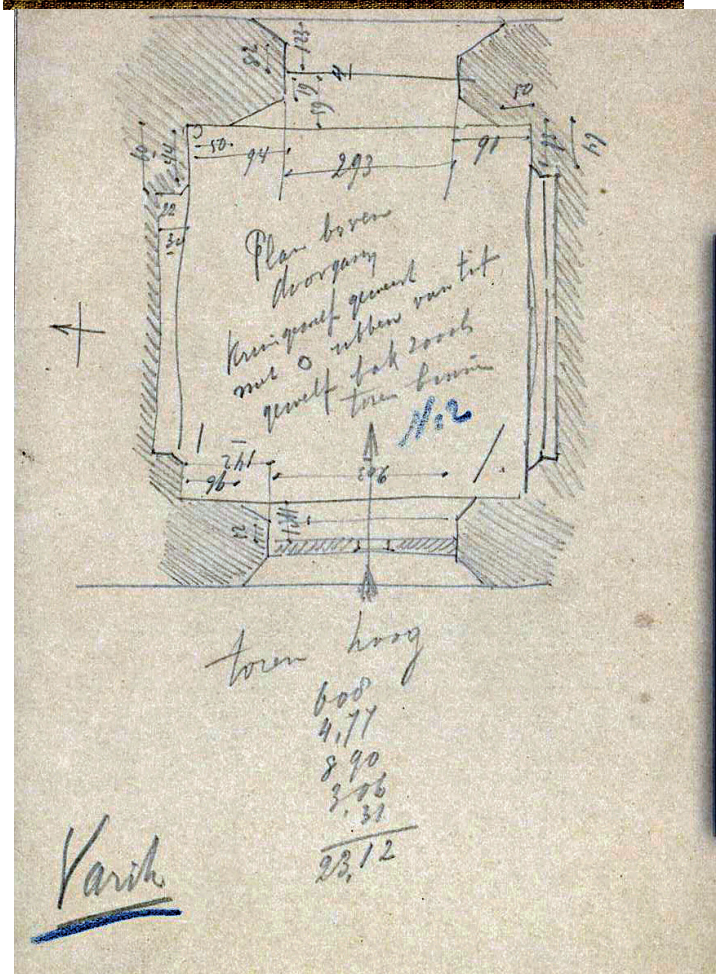

Varik
Spits van 1844
Stok
Trapto
Varik
Zolaag
=195
Hoge

Varik
Kerk
Hoge

Vóór de verbouwing van 1911 zijn deze tekeningen gemaakt. Alle maten worden vermeld. Doorsnedes van elke verdieping.

Het schip dat nu tegen de toren staat dateert niet uit de middeleeuwen. We zagen al dat in de 14e eeuw geklaagd werd dat er verbouwd moest worden.
Mogelijk dat het toen ook al gebeurd is.
Het schip zal toen wel groter zijn geweest en beter in verhouding met de toren.

Hier rechts zien we een vroege foto van de kerk in april 1887.
We zien dat er bovenop al een nieuwe acht-kantige helm is geplaatst, maar het schip is nog niet vervangen. Ook zien we een hekwerk boven dat later weer zal verdwijnen.
We zien ook half tegen de toren en de kerk een klein huisje. Misschien is dat een baarhuisje of knekelhuisje, we weten het niet.
Het schip waarin de kerkgangers in de Middeleeuwen bijeen-kwamen, was misschien iets groter maar was toch klein in verhouding tot de afmetingen van de toren.
Boven op de toren staan waarschijnlijk de kerkvoogden en notabelen van die tijd.

Ook op deze ansichtkaart van voor 1911 zien we nog het oude schip van de kerk.

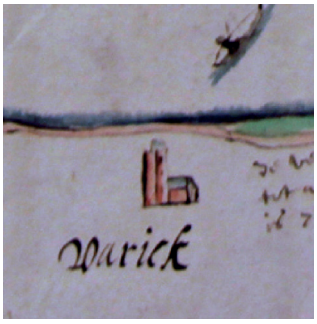
Is de dijk in vroeger eeuwen verlegd en dichter bij de kerk komen te liggen? Er zijn geen aanwijzingen dat het oude schip bij zo'n dijkverlegging gesloopt is.

Op de kaart van 1599 zagen we de toren zonder schip. Was het schip toen verwoest door de rivier of de oorlog? Niemand die het weet. Gravures uit 1630 en later tonen een complete kerk.

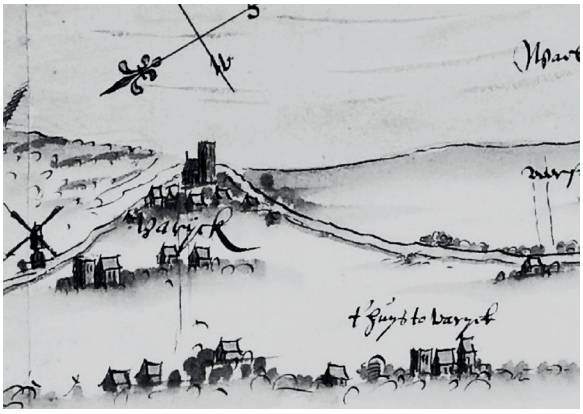
Het schip dat nu tegen de toren staat, is niet hetzelfde schip dat er in de Middel-eeuwen heeft gestaan. Dit huidige schip dateert uit 1911.

1630

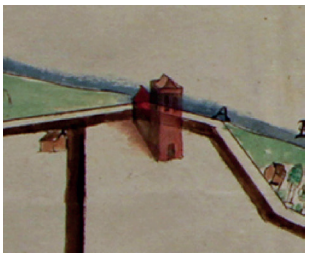
1635

1642

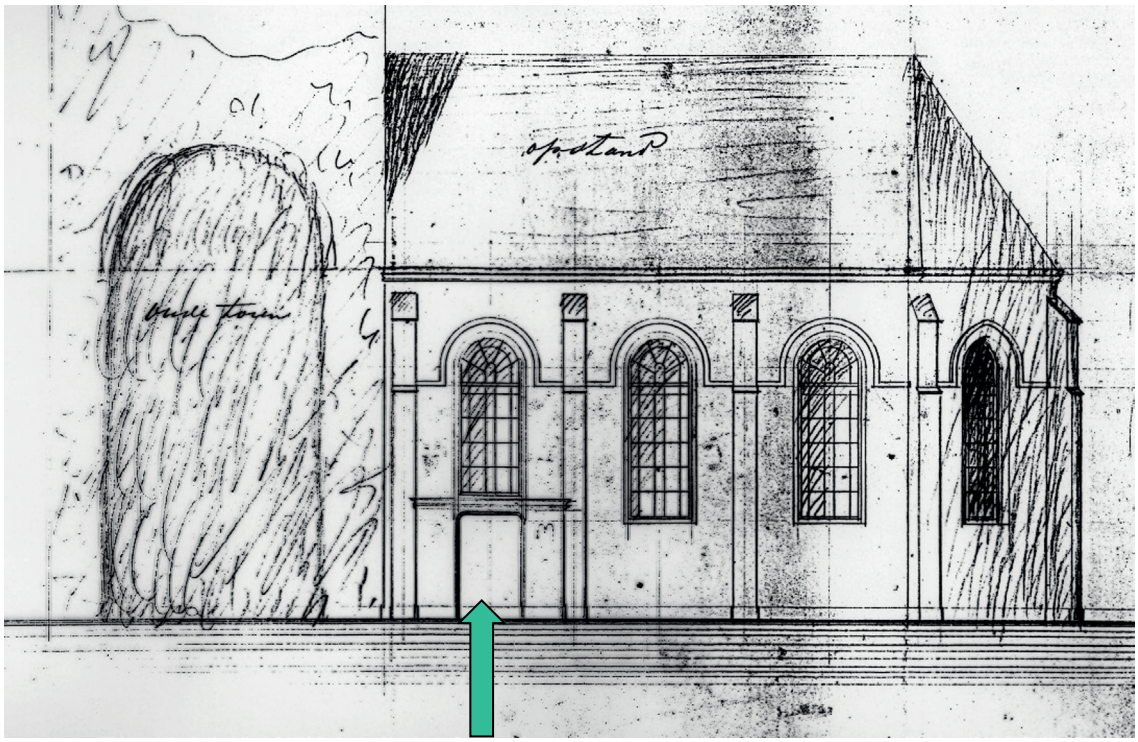
1642

1652

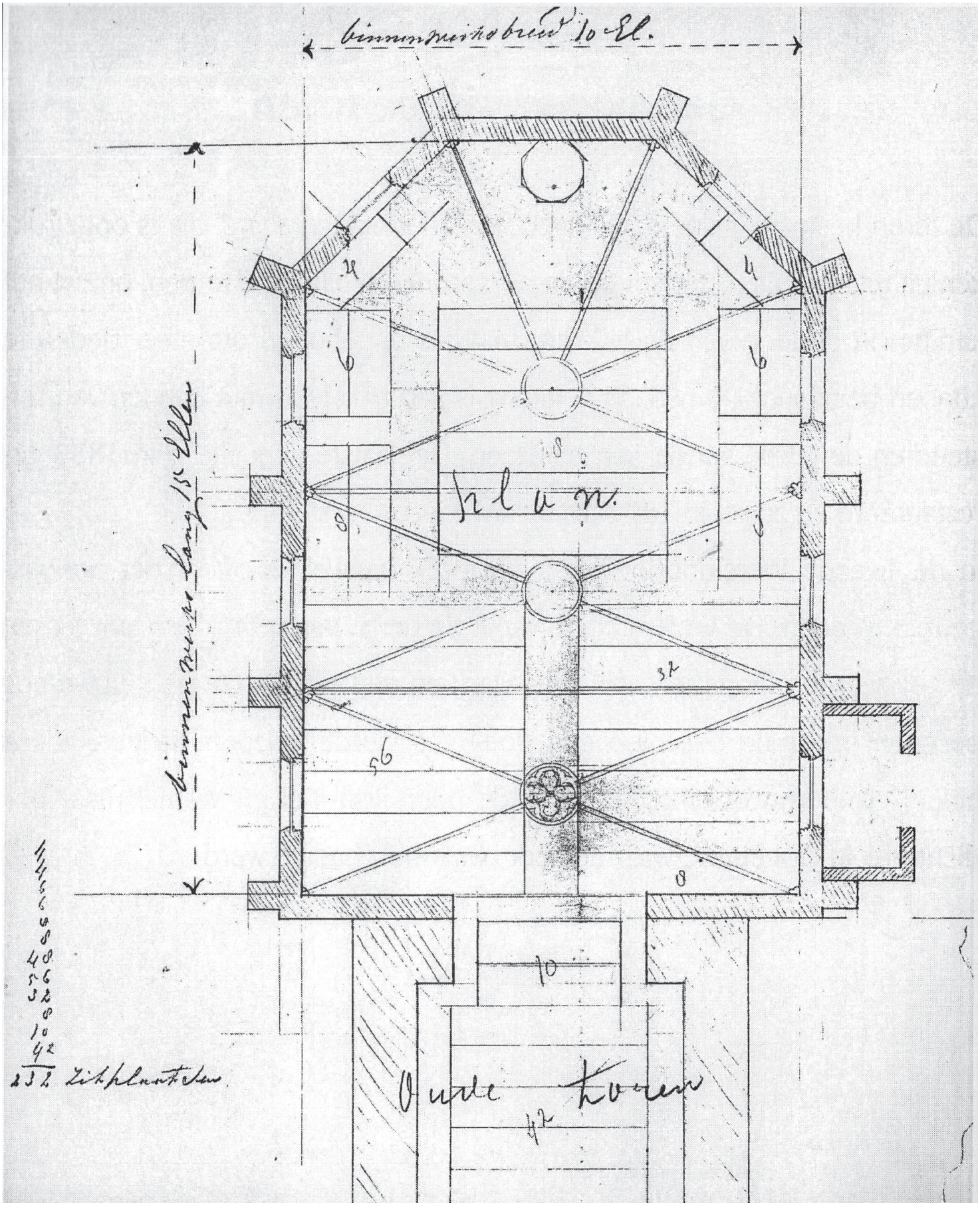

1657

In de 19e eeuw is overwogen de kerk te vergroten. Tekeningen voor een nieuw schip zijn bewaard gebleven in het archief van de Ned. Hervormde Kerk in Varik.

De schets van de buitenzijde van het schip laat zien waar de toegang moest komen: aan de zijkant.

Het schip zou dus veel groter zijn dan het huidige schip.
Een andere tekening van dat 'nieuwe' schip laat zien dat er 232 zitplaatsen moesten komen. Daarbij werden ook de zitplaatsen in de toren meegerekend. De toegang tot de kerk was namelijk via de toren.

De scheidingsmuur tussen de toren en de kerk is pas na de Tweede Wereldoorlog aangebracht.

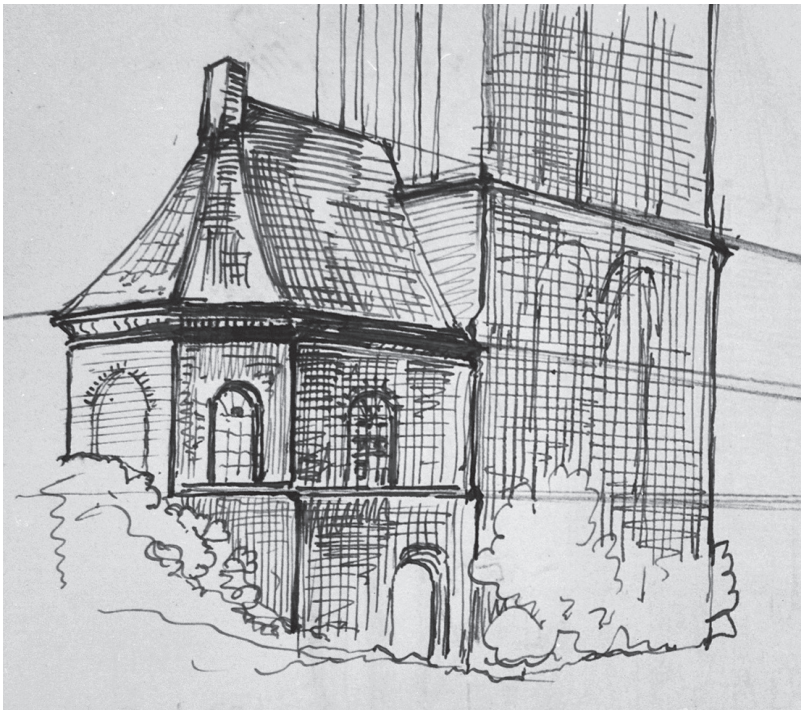
Hier zien we tekeningen door architect Van Riemsdijk in 1886.
We zien de nieuwe achtkantige spits maar ook nog het oude schip.

Hij heeft een hekwerk op de toren ingetekend, maar dat zal pas later worden gerealiseerd.
Ook de renovatie van het bakstenen bovengedeelte moest nog gebeuren.

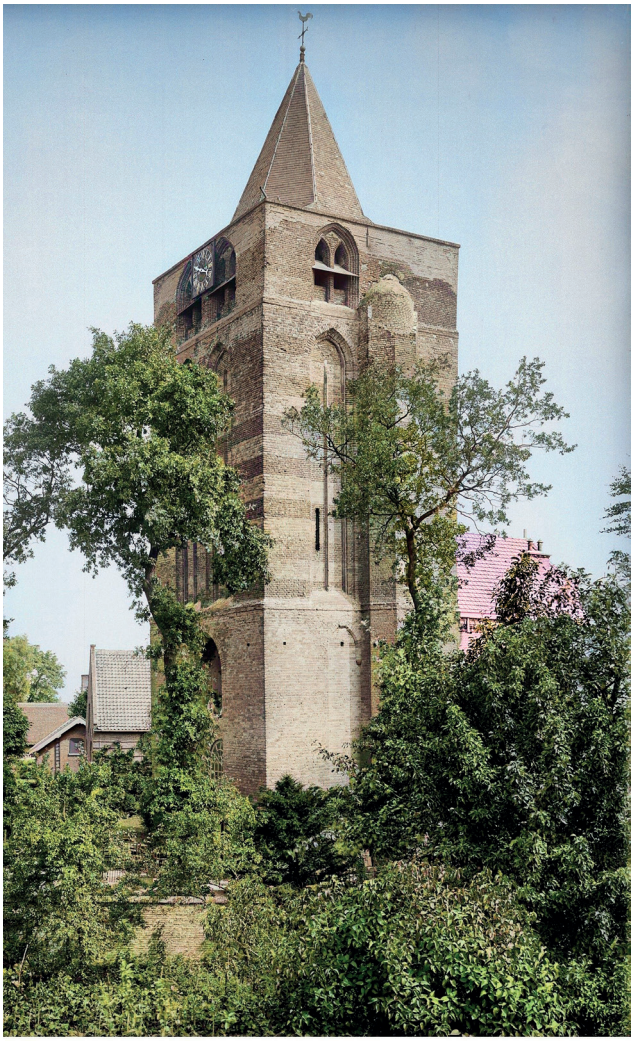

Een ansichtkaart verzonden in 1904 met het oude schip

Hier zien we het oude schip met de ingang aan deze zijde

Een ingekleurde foto uit 1911. In dat jaar is het schip vervangen door het huidige we zien het net boven de bomen uitsteken. Het trappenhuis is nog flink beschadigd bovenop en ook in de muren zitten scheuren.

Een ansichtkaart uit 1911 vanaf de Bol. De laatste hand wordt gelegd door de schilders.

Het nieuwe schip dient niet als kerk, want rond 1870 concludeerde de kerkenraad van de hervormde gemeente dat herbouw of restauratie van het schip geen blijvende oplossing zou bieden.
Daarom werd besloten een nieuwe kerk te bouwen in de Kerkstraat. In 1879 kon de bouw van de kerk worden gegund aan aannemer G.J. de Groot te Sint Anna bij Nijmegen, voor een bedrag van fl. 14.696,–.
Die werd in 1880 in gebruik genomen.
Dit huidige schip is verdeeld in twee verdiepingen.
Het onderste is een woonhuis en het bovenste werd gebruikt als verenigingsgebouwtje.

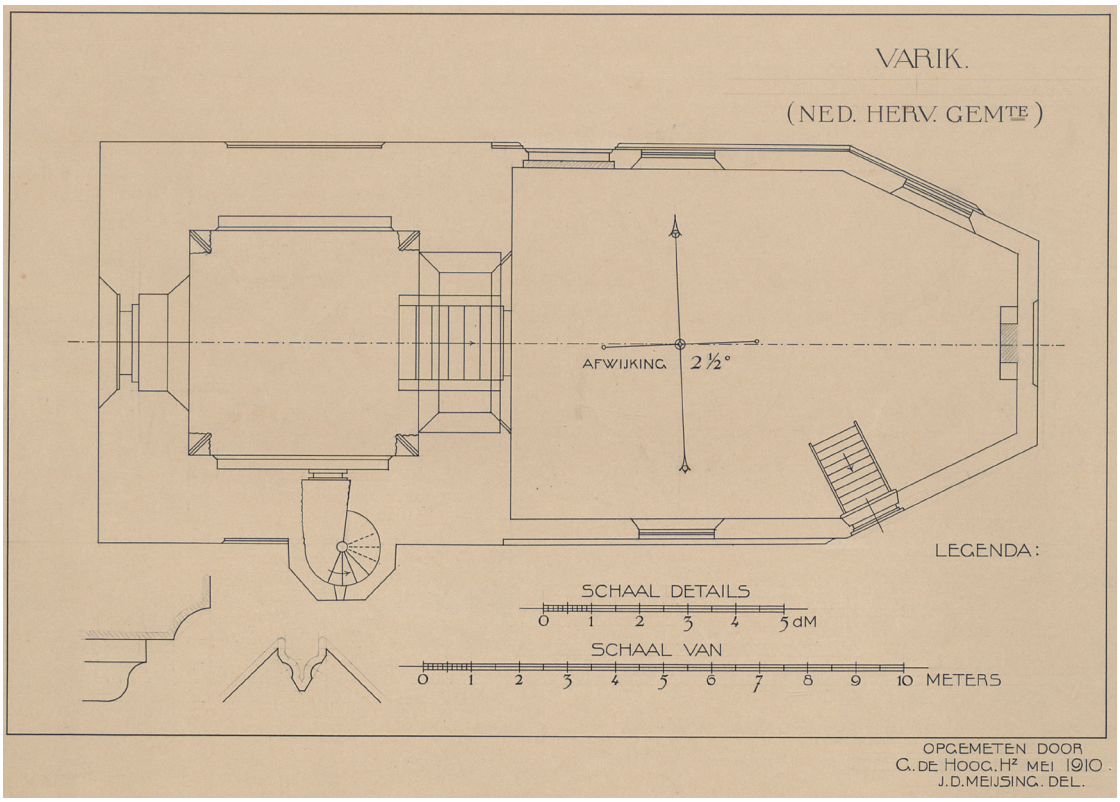
In de 'nieuwe' kerk van 1880 werden een aantal objecten van deze 'oude kerk' overgebracht. Zoals de preekstoel uit 1660. En waarschijnlijk ook het psalmenbord.
Het avondmaalsservies en de kroonluchter. De oude Elzevier bijbel uit 1663 was in 2001 gestolen.
Op het avondmaalsservies staat vermeld: Kerkeraed van Varick 1782.

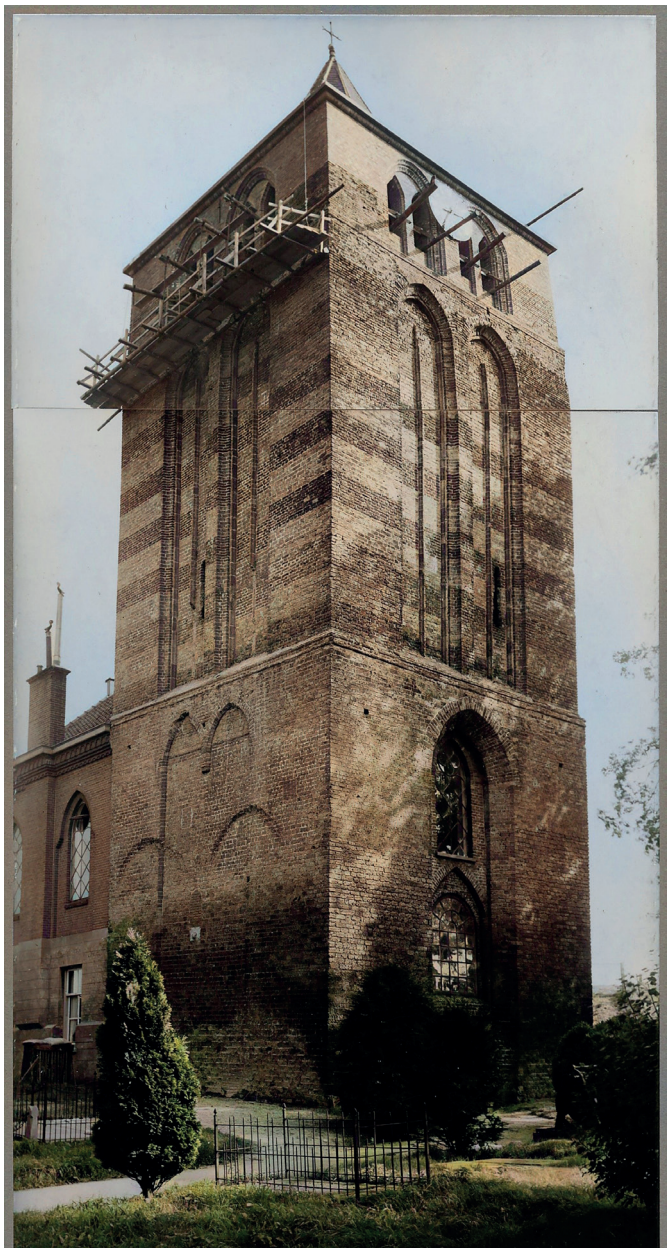

Hier een tekening van de kerk en toren opgemeten in 1910 in opdracht van de hervormde kerk van Varik

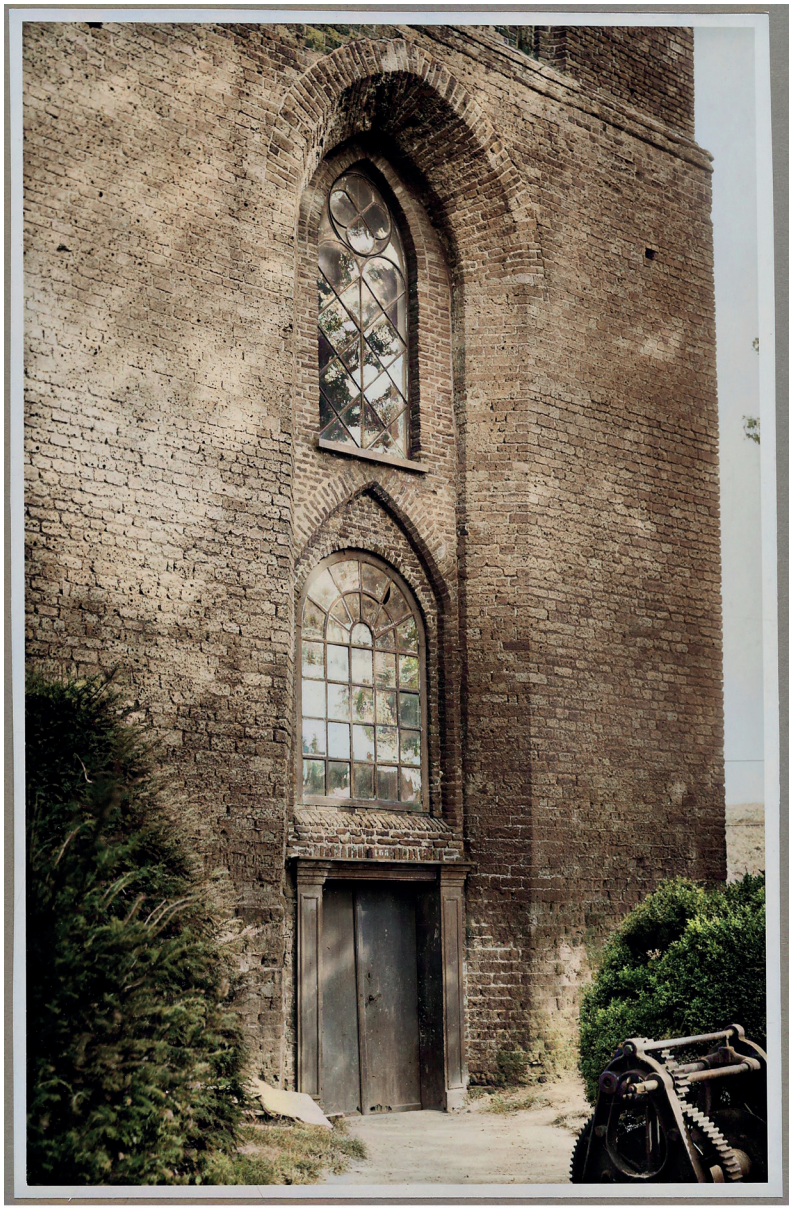
in 1942 wordt begonnen met de restauratie van het bovenste gedeelte.

Wat opvalt is dat er al een verbouwing van de voorkant van de toren is geweest, want we zien verschil in de ramen en de deur..

Links in 1887

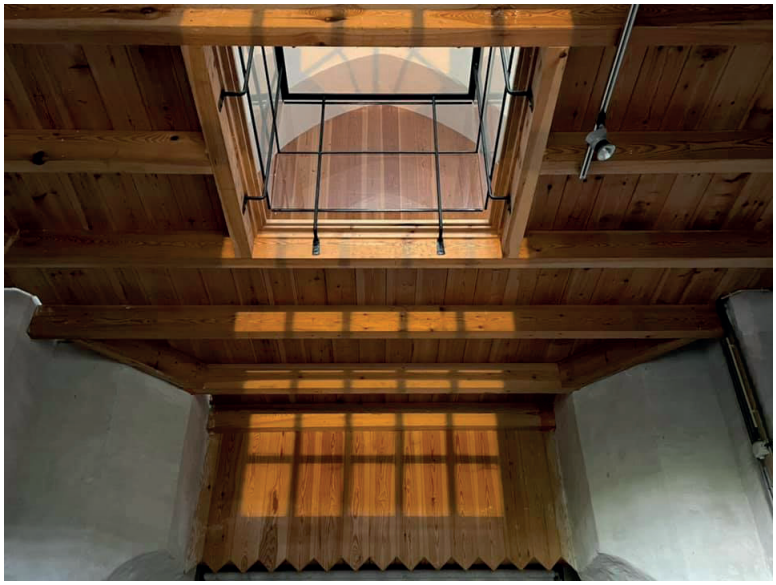
Rechts in 1942 en dezelfde situatie als nu

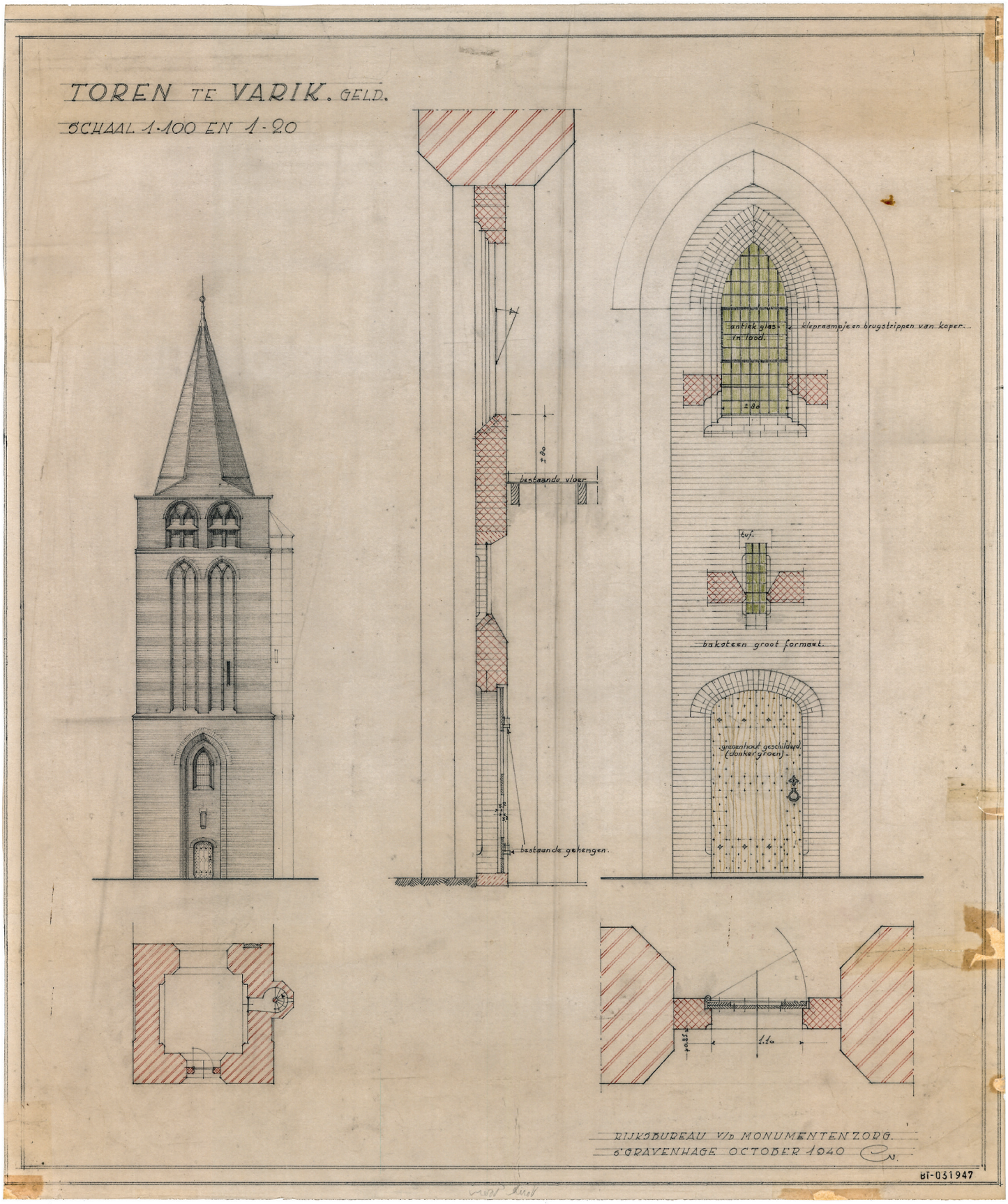

Ook de toegangsdeur is nu wat lager, waarschijnlijk door het ophogen van de begraafplaats.
Het raam is gekomen toen in 1911 de tussenvloer werd gelegd, zodat er genoeg licht binnenkwam op die verdieping. Die tussenvloer is in 1997 weer vernieuwd en voorzien van een opening in het midden van de vloer om de beleving van de portaal-hoogte weer op te roepen en tevens om de ventilatie te verbeteren.

Hetzelfde raam in 2023. Rechts de tussenvloer

In 1940 is een tekening gemaakt door het rijksbureau van de Monumentenzorg (Tegenwoordig Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.)
Met deze tekening is blijkbaar niets gedaan, want dit is niet uitgevoerd. De nieuwe deur zou wel een verbetering zijn geweest want de huidige ingang is wat laag doordat de grond in al die jaren verhoogd is door de vele graven.

Het huidige schip werd vanaf 1911 gebruikt voor vergaderingen en catechisaties, maar ook voor het opvoeren van toneelvoorstellingen. Dat laatste gebeurt onder regie van meester Van Daalen.

Het beneden-gedeelte dient als een woning met ziekenbarak, waarschijnlijk bedoeld voor personen met een besmettelijke ziekte.

In 1972 is het schip van de oude toren overbodig geworden: er is een nieuw dorpshuis geopend.
Bovendien worden er plannen gemaakt om het schip te slopen voor een toekomstige dijkverbetering.
Daarom verkoopt de kerkelijke gemeente het gebouw aan het polderdistrict Tielerwaard.

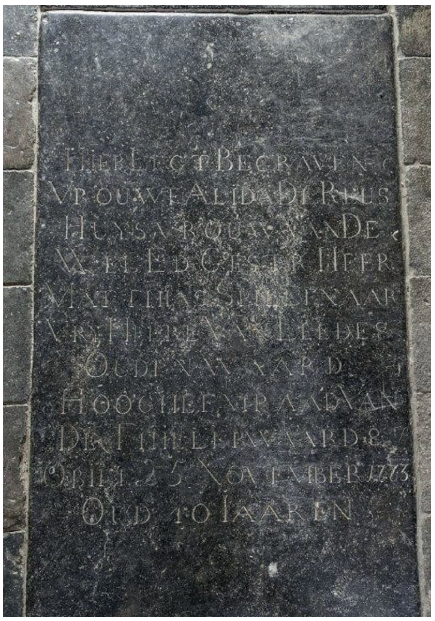

Meester van Daalen als regisseur.

Later worden de plannen van het polderdistrict gewijzigd. De sloop gaat niet door.
De gemeente Neerijnen mag het pand kopen, maar heeft geen interesse.
Het wordt daarom verkocht aan de huurder van dat moment, de heer R. Melchior.

De vloer van de keuken in het woongedeelte bevat nog altijd drie oude grafstenen uit de tijd dat dit de vloer van de kerk was.

Deze grafstenen zijn van vermogende inwoners van Varik geweest, want voor een graf in de kerk moest flink betaald worden.

'Hier legt begraven Vrouwe Alida De Reus Huysvrouw van den WelEd. Gestr. Heer Matthias Spillenaar Vrijheere van Leede en Oudewaard Hoogheemraad van den Thielerwaard. Obbit (sic) 25 November 1773 oud 40 Jaaren'.

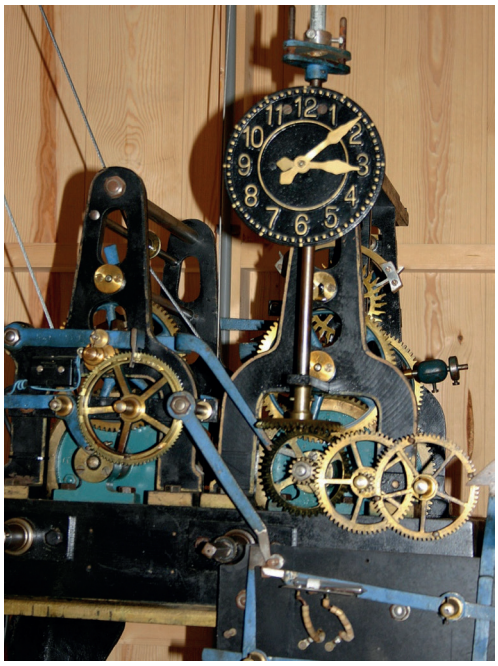

Cornelis Draak, overleden 26 januari 1721

'Hier legt begraven den Weled. Gestrenge Heer Matthias Spillenaar in leven VrijHeere der Hooge Heerlijkheden Leden en Oudewaard', enz. enz. 'Misgaeders rentmeester van het Hoogadelijk stift van Zennewijnen. Obiet (sic) 21 Nov. 1788 oud 54 jaeren'.

Mechanisch uurwerk

Op 3 september 1743 wordt een eerste uurwerk op de toren aangebracht:
“Het horlogie op den kerk tooren”.

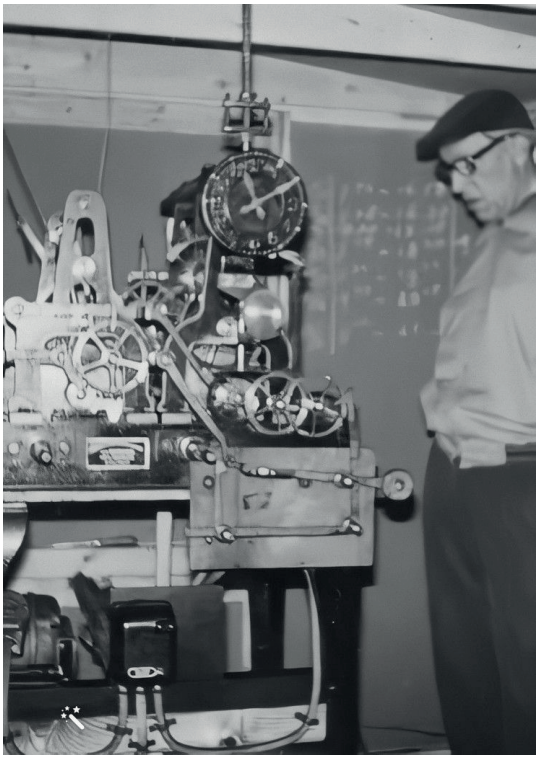
Het is een uurwerk dat iedere dag door de hoofdonderwijzer / koster / voorzanger met de hand moet worden opgewonden.

Het huidige, mechanische uurwerk dateert waarschijnlijk uit 1938.

Varik is in die tijd de eerste plaats tussen Gorinchem en Nijmegen met een verlichte wijzerplaat.

Vanaf de jaren ‘50 van de vorige eeuw zijn er regelmatig problemen met het uurwerk.

Aanvankelijk houdt wethouder Zuidam het uurwerk gaande.

Later onderhoudt meester Van Daalen het uurwerk tegen een vergoeding van 25 gulden per jaar wegens het slijten van zijn schoenen.
Tegenwoordig wordt het uurwerk elektrisch aangedreven.

We zien hier op de foto dat hij achter op het bord bijhield hoe laat hij de gewichten opgewonden had, zodat de klok weer een dag kon lopen.

Die gewichten hingen aan lange staalkabels via katrollen aan het plafond helemaal naar beneden.
Daarmee ging het vaak fout.

De luidklok.

De bronzen luidklok die Maria van Dordt in 1637 geschonken had aan de kerk, werd op 6 januari 1943 door de Duitsers geroofd.
Hiermee maakten zij er wapentuig van.
Die klok had een diameter van 81 cm en woog 350 kg.

In 1950 vervaardigt de firma Bergen te Heiligerlee een nieuwe klok.
Daarop staat:

VIVOS VOCO (De levenden roep ik)
MORTUOS PLANGO (De doden beween ik)
FULGURA FRANGO (De bliksem breek ik)

Ik vervang mijn in de oorlog van 1940-1945 geroofde voorgangster, gegoten anno 1637.

De toren in verval

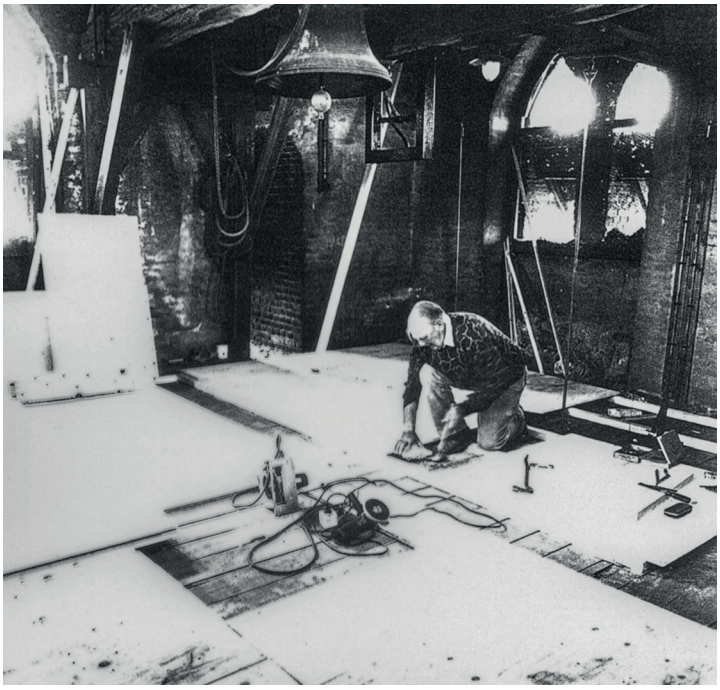
Al voor de Tweede Wereld-oorlog onderneemt de gemeente Varik pogingen om de toren te restaureren. Maar na de oorlog zijn er andere prioriteiten.

De toestand van de toren wordt ondertussen steeds slechter. Er vallen stukken steen uit de muur en het uurwerk loopt niet meer.
In 1974 wordt de stichting **'Vrienden van de Oude Toren'** opgericht.

Om te beginnen laat de stichting het uurwerk repareren en de verlichting van de wijzerplaten weer in orde brengen. De stichting Varik's belang geeft een subsidie van 3.500,- gulden.
Aan een feestelijke verkoping ten bate van de Vrienden werken Varikse plattelandsvrouwen en schoolkinderen mee.

Daarna sukkelt de stichting Vrienden van de oude toren 'in slaap'.

Tot 1993 gebeurt er niets meer aan de toren. Op Koninginnedag van dat jaar schiet de luidklok uit de klokkenstoel, waarna de stichting meteen weer klaar wakker is.

Binnen twee jaar weten de beide actieve voorzitsters J.Goedhart en J.Scheurwater 350 donateurs in te schrijven. De stichting laat de luidklok herstellen en legt ter verstevi-ging een noodvloer over de oude heen. De heer Goedhart sleept daarvoor heel wat planken door de wenteltrap naar boven om ze daar te bevestigen. Hij is dan al bijna 70 jaar.

Maar voor een echte restauratie ontbreekt het geld.

De gemeente Varik en later Neerijnen proberen al sinds de Tweede Wereldoorlog geld los te krijgen van het Rijk voor restauratie van de toren. Tevergeefs.

Ten einde raad laat de gemeente in 1996 in een krant zetten dat de toren te koop is met de verplichting hem te restaureren.

Die mededeling slaat in als een bom – niet alleen in Varik, maar door de vele publiciteit ook in Den Haag.

In 1997 komt de financiering rond en begin oktober haalt de burgemeester de eerste steen uit de toren: de restauratie is begonnen.

Omdat de toren in slechte staat verkeert en er brokken tufsteen uit de muur zijn gevallen, wordt op veel plaatsen tufsteen vervangen.

De omloop bovenop de toren wordt hersteld, en de toren krijgt zijn oorspronkelijke karakter terug.
Ook de spits wordt geheel gerestaureerd, evenals het mechanische uurwerk.

Omdat dat uurwerk gevoelig is voor weersomstandigheden en vuil, wordt er een afgesloten ruimte omheen gebouwd.
Helaas wordt tijdens de restauratie het houten cachot op de begane grond weggehaald. Dit cachot had gediend als politiecel.

De opdrachtgever vindt dat het geen monumentale waarde heeft en betrekt het daarom niet bij de renovatie.

De tussenvloer die in 1911 was aangebracht, wordt tijdens de restauratie geheel vernieuwd en voorzien van een opening in het midden van de vloer om de beleving van de portaal-hoogte weer op te roepen.
Ook wordt vanuit de torentrap een doorbraak gemaakt om deze verdieping toegankelijk te maken.

De vloeren zijn ventilerend (met tussenruimten) aan-gebracht. Zo ontstaat er een natuurlijke ventilatie waardoor de muren het optrekkende vocht beter kwijt kunnen raken.

Ook wordt vanuit de torentrap een doorbraak gemaakt om deze verdieping toegankelijk te maken.

De vloeren zijn ventilerend (met tussenruimten) aangebracht. Zo ontstaat er een natuurlijke ventilatie waardoor de muren het optrekkende vocht beter kwijt kunnen raken, want dat is een groot probleem.

Om de spits is langs de loopvloer aan de buitenzijde een nieuw hekwerk aangebracht om de toren als echte uitkijktoren te kunnen gaan gebruiken en hem regelmatig open te stellen voor publiek.

De trap naar het dakluik wordt aangepast aan de bouwvoorschriften om op een veilige manier op de toren te kunnen komen.

Heropening Oude Toren

Op Open Monumentendag 1999, 11 september, is de restauratie klaar en vindt de heropening van de oude toren plaats onder grote belangstelling van de inwoners van Varik.

Op die dag bezoeken ongeveer 250 personen de toren.
Burgemeester Jansen verricht, samen met de beide voorzitsters van de stichting Vrienden van de Oude Toren, de openingshandeling.

Daartoe luiden ze samen de klok van de toren.

Het gemeentebestuur ontvangt van de stichting Vrienden van de Oude Toren een lichtgevend geschenk: de donateurs hebben geld bijeen-gebracht voor de verlichting van de toren.

Die zal voortaan in de schijnwerpers staan, want de toren van Varik mag weer gezien worden.

Bovendien vormt de verlichting een blijvende herinnering aan de inzet van de stichting Vrienden van de Oude Toren.

woensdag 15 september 1999 het kontakt

Burgemeester Jansen verricht heropening Dikke Toren Varik

